Літаратурнае ЧЫТАННЕ

ПЛАНЫ-КАНСПЕКТЫ ЎРОКАЎ

4 клас
(I паўгоддзе)

Кніга для настаўнікаў
устаноў агульнай сярэдняй адукацыі

М а з ы р
«Выснова»
2 0 2 0

ЧАЛАВЕК І ПРЫРОДА

УРОК 1

Народныя загадкі пра з'явы прыроды

Мэта ўрока:
- пазнаёміць вучняў са зместам першай часткі вучэбнага дапаможніка; са зместам і задачамі раздзела "Чалавек і прырода"; на што будуць звяртаць увагу і якія ўменні развіваць;
- узнавіць набытыя ў 2—3 класах веды вучняў аб мастацкіх творах на тэму прыроды;
- пашыраць уяўленні пра загадку як жанр вуснай народнай творчасці.
- выхоўваць цікавасць да фальклору.

Абсталяванне: падручнік, партрэт Якуба Коласа; веер.

Ход урока

1. Арганізацыйны момант. Стварэнне псіхалагічнага настрою.

— Што пачулі вы? (Званок.)

— Гэта значыць? (Пачынаецца ўрок.)

— Вы гатовы працаваць, нешта новае пазнаць? (Мы гатовы працаваць, нешта новае пазнаць.)

2. Вывучэнне новага матэрыялу.

2.1. Уводная гутарка.

— У гэтым навучальным годзе мы будзем працаваць па новым падручніку. Калі ласка, разгледзьце падручнік, яго вокладку. Як вы думаеце, чаму на вокладцы падручніка змешчаны гэты малюнак? Аб чым ён сведчыць? Якая гэта пара года? Як вы пра гэта здагадаліся? Звярніце ўвагу на ўмоўныя абазначэнні. Каб даведацца аб тым, колькі тэм размешчана ў падручніку, на што трэба звяртаць увагу?

— Так, на колер старонак. Бо кожная тэма мае свой колер. А таксама колькасць раздзелаў можна палічыць у "Змесце" падручніка ў канцы кнігі.

2.1.1. Складанне "Разумнай карты для вандравання".

Работа ў парах.

— Я прапаную вам разгледзець назвы раздзелаў і скласці "Разумную карту для вандравання", якая будзе нагадваць Папараць кветку. Паразважайце: што вы паставіце ў сярэдзіне кветкі, а што будзе на пялёстках.

2.1.2. Карэкцыйная работа.

— А што вы ведаеце пра Папараць кветку? (Адказы вучняў.)

Папараць-кветка служыць ключом для спасціжэння цудаў ночы паганскага свята Купалле. Дарэчы, на якое падпальвалі кола воза і падымаліся на мост, які сімвалізаваў Сонца.

Дадатковы матэрыял.

З Купаллем звязана шмат дзіўных легенд і паданняў. У народзе верылі, што ў гэтую ноч рэкі свецяцца асаблівым прывідным святлом, а ў водах купаюцца душы памерлых у абліччы русалак. Па зямлі ходзяць ведзьмы, ведзьмакі і духі, якія імкнуцца нашкодзіць чалавеку, расліны і звяры размаўляюць, а сонца на досвітку "гуляе".

Убачыць гэтыя цуды, зразумець мову звяроў і птушак можна з дапамогай кветкі папараці, на павер`ях заквітае за ўсё на імгненне раз у год. Гэты цуд даваў звышнатуральную здольнасць бачыць будучыню і знаходзіць схаваныя скарбы свету, але займець яго мае толькі вельмі смелы чалавек. Пошук "папараць-кветкі" — адзін з самых таямнічых рытуалаў купальскай ночы.

На Купалле беларусы праводзілі яшчэ шмат сімвалічных абрадаў:

- купальскія вянкі;
- збор гаючых траў і кветак, якія набываюць у гэтую ноч асаблівую сілу;
- рытуал ачышчэння агнём;
- варожба на будучыню;
- абрадавую вячэру;
- рытуалы абароны дамоў і палёў ад нячыстай сілы;
- прашэнне багатага ўраджаю і дастатку;
- абрадавыя песні і карагоды, шумныя вясёлыя гульні;
- рытуал ачышчэння вадой на досвітку, мыццё расой.

Здаўна ў Купалле ўдзельнічалі ўсе жыхары паселішчаў ад малога да вялікага, бо толькі ўсеагульнае выкананне абрадаў забяспечвала дабрабыт.

— Калі мы збяром усе пялёсткі Папараць-кветкі, а гэта значыць добра вывучым матэрыял раздзелаў падручніка, то зможам стаць разумнейшым, па-сапраўднаму свабоднымі і шчаслівымі людзьмі, якія жывуць у згодзе з усім навакольным светам.

ЛІТАРАТУРА

1. Беларуская дзіцячая літаратура. Хрэстаматыя / аўт.-уклад. М. Ф. Шаўлоўская. — Мінск: Юнипресс, 2005. — 688 с.

2. Крынічка. Хрэстаматыя для дзяцей малодшага школьнага ўзросту / уклад. Р. І. Шастак. — 4-е выд. — Мінск: Радыёла-плюс, 2014. — 432 с.

3. Пазнякоў, М. П. Падарожжа ў краіну загадак: для дзяцей малодшага школьнага ўзросту / М. П. Пазнякоў. — Мінск: Литература и Искусство, 2007. — 144 с.: іл.

4. Зборнік апавяданняў для пазакласнага чытання вучняў пачатковай школы: для малодшага школьнага ўзросту / склад. Л. Ф. Кузняцова, Н. У. Антонава. — Мінск: Беларусь, 2011. — 271 с.

5. Гнёздаў родных цяпло: вершы, апавяданні: [для мал. і сярэд. шк. узросту / маст. У. Максімаў. — Мінск: Юнацтва, 2001. — 317, [1] с. — (Школьная бібліятэка).

6. Гілевіч, Н. Збор твораў: у 23 т. / Н. Гілевіч; прадмова аўтара. — Мінск: Кніга, 2003. — Т. 1: Вершы. — 416 с.

7. Кучынская, С. І. Займальны матэрыял па літаратурным чытанні: 2—4 кл. / С. І. Кучынская, А. С. Казлоўская. — Мазыр: Содействие, 2012. — 103 с.

8. Блехер, Ф. Н. Дидактические игры и занимательные упражнения / Ф. Н. Блехер. — М.: Просвещение, 2003. — 413 с.

9. Гіруцкі, А. А. Мовы, блізкія нам змалку / А. А. Гіруцкі, А. Я. Міхневіч. — Мінск: НІА, 2009. — 86 с.

10. Чарняўскі, М. М. Села Мурка на падмурку: вершы, скарагаворкі, каламбуры, лічылкі, казкі / Мікола Чарняўскі. — Мінск: Нар. асвета, 2013. — 62 с.

11. Залаты клубочак. Загадкі, лічылкі, скарагаворкі / уклад. У. А. Васілевіч. — Мінск: Мастацкая літаратура, 2007. — 327 с.

12. Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы: больш за 65 000 слоў / уклад.: І. Л. Капылоў [і інш.]; пад рэд. І. Л. Капылова. — Мінск: Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі, 2016. — 968 с.

Змест

ЧАЛАВЕК І ПРЫРОДА

Урок 1. Народныя загадкі пра з'явы прыроды 3

Урок 2. Якуб Колас "Усход сонца".
Віктар Гардзей "Жнівень" 8

Урок 3. Рыгор Ігнаценка "Бабіна лета" 14

Урок 4. Іван Грамовіч "Выпаў снег" 18

Урок 5. Уладзімір Ягоўдзік "Жаўрук" 22

Урок 6. Ганна Скаржынская-Савіцкая
"Чаму пралескі сінія" 24

Урок 7. Падагульняльныя заняткі
па раздзеле "Чалавек і прырода" 28

Урок 8. Пазакласнае чытанне
на тэму "Слова аб роднай прыродзе" 31

Урок 9. Кантроль навыкаў чытання 34

ЧАЛАВЕК І ЯГО РОД

Урок 10. Ніл Гілевіч "Я — беларус" 39

Урок 11. Барыс Сачанка "Адкуль пайшоў твой род?" 43

Урок 12. Алесь Карнюлевіч "Вавёрка піша сачыненне" 47

Урок 13. Уладзімір Ліпскі "Пошук радаводных крыніц" 51

Урок 14. Анатоль Грачанікаў "Бацькоўскі парог" 54

Урок 15. Падагульняючыя заняткі
па раздзеле "Чалавек і яго род" 58

Урок 16. Пазакласнае чытанне на тэму
"Дзе карані твае, адкуль твой род пачаўся..." 61

ЧАЛАВЕК І РАДЗІМА

Урок 17. Уладзімір Карызна "Люблю цябе, Белая Русь" 65

Урок 18. Уладзімір Ліпскі "Беларусь" 69

Урок 19. Пятрусь Броўка "Дарагая Беларусь" 72

Урок 20. Навум Гальпяровіч "Бацька гарадоў беларускіх" 76

Урок 21. Алесь Каско “Горад з Белаю вежаю” 79
Урок 22. Канстанцыя Буйло “Люблю” 83
Урок 23. Падагульняльныя заняткі па раздзеле “Чалавек і Радзіма” 86
Урок 24. Пазакласнае чытанне на тэму “Люблю наш край — старонку гэту...” 89

ЧАЛАВЕК, СЛОВА І КНІГА

Урок 25. Алеся Станюк “Чаму?” 92
Урок 26. Артур Вольскі “Роднае слова” 97
Урок 27. Кастусь Цвірка “У кнігарні” 102
Урок 28. Леанід Дайнека “Любіце мову”. Прыказкі пра словы і кнігу 105
Урок 29. Падагульняльныя заняткі па раздзеле “Чалавек, слова і кніга” 108
Урок 30. Пазакласнае чытанне на тэму “Паэтычны вянок роднаму слову і кнізе” . . . 111

ЧАЛАВЕК І МАСТАЦТВА

Урок 31. Легенда “Адкуль песня беларуская”. Анатоль Грачанікаў “Народ і песні” 115
Урок 32. Янка Купала “Песня і казка” 120
Урок 33 (Урок 1). Беларуская народная казка “Музыка-чарадзей” 124
Урок 34 (Урок 2). Беларуская народная казка “Музыка-чарадзей” 127
Урок 35. Мікола Чарняўскі “Слуцкія паясы” 130
Урок 36. Эдуард Валасевіч “Шпачыны канфуз”. Падагульняльныя заняткі па раздзеле “Чалавек і мастацтва” 133
Урок 37. Пазакласнае чытанне на тэму “У дзівосным свеце мастацтва” 136
ЛІТАРАТУРА 141